

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 396 sahifa,
18-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

O'quvchi yoshlarni muhandislik kasblariga yo'naltirishda xorij tajribasi.....	10
Maxamov X. T., Omondavlatova Sofiya Baxtiyor qizi	
2-sinf darslarida "4K" ko'nikmalarini shakllantirish: XXI asr savodxonligi poydevori	14
Jo'rayeva Nargiza O'ktamovna	
Ommaviy axborot vositalarining inson ruhiy salomatligiga ta'siri: empirik tadqiqot natijalari.....	18
Abdinazarova Bibixonim Rashid qizi	
Talabalar uchun amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda texnik loyihalarning o'rmi	23
Axmadaliyev Mansurbek Erkaboy o'g'li, Rejabov Jaloliddin Sadiq o'g'li	
Masalalarni modellashtirish metodi yordamida yechish yo'llari	28
B. B. Qarshiyev, Bekmuradov Bobur Toyloq o'g'li	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida elektron o'quv materiallaridan foydalanishning afzalliklari.....	34
Tog'aymurodova Marjona Yusuf qizi	
Raqamli ta'lim muhitida dizaynerlik faoliyatlarini rivojlantirishning zamonaviy metodlari.....	39
Satvoldiyeva Malaxatxon A'zamjanovna	
Metall va metallmas buyumlarga ishlov berish texnologiyasi fanidan amaliy dars mashg'ulotlarini raqamli texnologiyalar asosida o'qitish metodikasi	47
A. Safarov	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirish mezonlari.....	57
Xolmatov Doston Dilshod o'g'li	
7–8-sinf biologiya darslarida kompetensiyaviy yondashuvni takomillashtirish metodikasi	60
Xolmurodova Sarvinoz	
Zamonaviy adabiyotda lider ayol portreti va shaxsiy rivojlanish falsafasi.....	64
G'afforova Dildora Ergashevna	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida matn ustida ishlash metodikasini takomillashtirishning pedagogik asoslari.....	69
Yusupova Umida Zayniddin qizi	
Umumta'lim maktabida xalq hunarmandchiligi va badiiy loyihalashda kreativ yondashish texnologiyalarining mazmun-mohiyati.....	74
Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, G'aniyeva Dilfuza A'lam qizi	
Oila muhitining raqamli tadbirkorlik motivatsiyasiga ta'siri: psixologik tahlil	78
Tursunov Lutfulla Sayfullayevich, Boyqobilova Sevinch Fazliddin qizi	
Maktab va muzeylar aloqadorligini ta'minlash asosida o'quvchilarni ma'naviy merosga hurmat ruhida tayyorlashning pedagogik texnologiyasi	81
Nizomxonova Nargizaposhsho Ekrixon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida produktiv o'qish malakasini shakllantirish.....	86
Xurramova Sojida Abdunazar qizi	
Oliy ta'lim tizimida liderlik kompetensiyalarini takomillashtirishning kompleks yondashuvlari.....	91
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Sport sohasining ommaviyligi va inklyuzivligi	94
Z. N. Urunova, M. Jaborova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida psixologik muhitni swot-tahlil qilish va korreksiyalash	97
Sattorova Shirinoy San'atovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv kompetentligini rivojlantirishda integrativ yondashuv ..	100
Buvrayev Akram Rustam o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy nutqiga qo'yiladigan talablar	104
Xolmuminova Dilfuza Xolmamatovna	
O'qituvchining kasbiy faoliyatida ma'naviy-axloqiy fazilatlarining ahamiyati	107
Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna	

Hadislar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirish	111
<i>Akaboyeva Malika Raxmatovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mustaqil fikrlashga o'rgatish texnologiyasi	114
<i>Beshimova Muazzam Bahodirovna, To'lanboyeva Farangis Ibrohimjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	117
<i>Xoliyeva Sevara Rustam qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda multimedia texnologiyalaridan foydalanish kompetensiyasini tarkib toptirish	122
<i>Narmatova Fotima Dilshod qizi</i>	
Organizing Physics Lessons in General Education Schools Based on Gamification Elements	127
<i>Y. A. Mamatokhunov, U. S. Ismoilov, M. A. Muxtorjonova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning samaradorligi....	129
<i>Meyliyeva Sevinch Bozor qizi</i>	
Anoreksiyasi va bulimiyaning psixologik determinantlari hamda klinik jihatlari	132
<i>Askarova Nargiza Abdivaliyevna, To'raqulova Sevinch Sattorjon qizi</i>	
Koxlear implantli bolalar fonematik eshituvini shakllantirish asosida tovush talaffuzini shakllantirish	136
<i>Bozorov Otabek Yo'lchi o'g'li, Yakubova Asalxon Ulug'bek qizi</i>	
Qisqa masofaga yuguruvchi yosh sportchilarning kuch va tezlik-kuch ko'rsatkichlarini rivojlantirishda yillik rejalashtirish samaradorligi	139
<i>Eshpulatov Jamshid Nuraliyevich</i>	
Разработка модуля автопрокторинга для платформ дистанционного обучения на основе компьютерного зрения и анализа активности пользователя	144
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович</i>	
Определение нарушений академической честности на онлайн-экзаменах на основе компьютерного зрения: алгоритм и эффективность модуля камерaproctor	149
<i>Дустқобилов Акмал Бобомуродович, Маматов Исломбек Ильесович</i>	
Zamonaviy ta'limda sun'iy intellekt texnologiyalari: imkoniyatlar, muammolar va istiqbollar	154
<i>Delov To'liqin Erkinovich, Gulmirzayeva Zulayho Ko'klanboy qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning talaba yoshlar psixologiyasiga ta'siri	160
<i>Saidakbarova Nigora Abduraxim qizi</i>	
Talabalarni ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlashning besh blokli pedagogik modeli	165
<i>Amonov Mirjon Namozovich</i>	
O'smirlarning raqamli texnologiyalarga qaramligi va uning psixologik salomatlikdagi o'rni	170
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Normamatova Aziza Ibroxim qizi</i>	
Qizlarda erta nikohning psixologik omillari va sabablari	174
<i>Sodiqova Gulbarno Odiljon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv motivlarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	178
<i>Jumayeva Guzal Xayriddin qizi</i>	
Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda barmoqlar harakati mashqlari asosida kichik motorika va harakat koordinatsiyasini rivojlantirish	183
<i>Mirzakarimov Yuldashboy Abdinabiyevich</i>	
Globalashuv sharoitida yoshlar tashkilotlari orqali milliy o'zlikni anglashni shakllantirishning pedagogik strategiyalari.....	187
<i>Axralova Marg'uba Akmalxanovna</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	191
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Zamonaviy ilmiy-texnika taraqqiyoti sharoitida texnologik ta'lim mazmunini STEM yondashuvi asosida integratsiyalash va talabalarning texnik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	196
<i>Imanov Baxtiyor Berdiyevich, Qulmamatova Xurshida Abduxamidovna, Barataliyeva Nasiba Maxmadaminovna</i>	
Ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan o'quv jarayonining mazmuniy ta'minoti	202
<i>Kubayeva Mavluda Baxtiyor qizi</i>	

The Influence of a Competency-Based Approach on Educational Quality in Physics Instruction	205
<i>A. Xakimov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, M. A. Ne'matova</i>	
Umumta'lim maktablarida o'quvchilarning ekologik savodxonligini shakllantirishning amaliy holati	208
<i>Majitov Turg'unali Anvar o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilariga ingliz tilini o'rgatishning pedagogik va psixologiyistik xususiyatlari.....	214
<i>Ismoilova Muattar Ilyosovna</i>	
Sharq mutafakkirlarining yoshlarni mehnat va kasb-hunarga o'rgatish bo'yicha qarashlari.....	219
<i>Alqarov Qodir Xoimatovich, Irmatov Pirmuhammad Normat o'g'li</i>	
Metallar mavzusini interfaol metodlar asosida o'qitish orqali o'quvchilar kreativligini oshirish	222
<i>Murodova Sayyora Qanoatovna</i>	
Moliyaviy terminlarni tarjima qilishning metodologik muammolari.....	226
<i>Norboeva Dilafuz Djumaqulovna, Suvonov Ozodbek Jamshid o'g'li</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida yakuniy nazorat jarayonlarini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida tashkil etishning afzalliklari	230
<i>Abdunabiyeva Kamola Mansurovna</i>	
Pedagogik ta'limda AI-tutor texnologiyalaridan foydalanish: o'zaro ta'sir mexanizmi va samaradorlik tahlili	236
<i>Abdunabiyeva Maftunaxon Solijon qizi</i>	
Talabalarda prokrastinatsiyani kamaytirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	240
<i>Kozimov Sayfulloh Maxammadjon o'g'li</i>	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish faoliyatini rivojlantirish.....	245
<i>Raximov Zokir Toshmirovich</i>	
Yosh voleybolchilarning umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarliklarini oshirishning pedagogik asoslari	249
<i>Temirov Shoirbek Raimjonovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv jarayonlari mexanizmlarini takomillashtirish.....	253
<i>Kimsanova Rahnamo Solijonovna</i>	
Milliy kurash vositasida yoshlarning irodaviy sifatlarini rivojlantirish.....	257
<i>Muratov Muzaffar Shermamatovich</i>	
Xavotirlanish muammosining psixologik-pedagogik adabiyotlarda o'rganilganligi va o'smirlilik davrining psixologik xususiyatlari	261
<i>Mutalibjonov Nurillo Iroiljon o'g'li</i>	
Bo'lajak pedagoglarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning innovatsion va refleksiv asoslari	264
<i>Oblayeva Lobar Erdonovna</i>	
STEM Education Technology: Physics Teaching Methodology and Future Innovations	268
<i>Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Odinakhon Sotvoldiyeva Abdumannob qizi</i>	
Mustaqil ta'limni tashkil etishning nazariy asoslari	272
<i>Qurbonova Buzaynab Nurmuxammadiyevna</i>	
Maktabgacha tarbiya yoshda bolalar kognitiv sohasining tadqiq qilinishi.....	276
<i>Raxmonova Shaxrizoda Laziz qizi</i>	
Modernization of Physics Teaching Methodology Based on Stream Integration in Vocational Schools.....	279
<i>S. Z. Zaynobiddinov, Yorqinjon Abduraimjanovich Mamatokhunov, Z. M. Orifjonova</i>	
Cultural Competence as a Core Component of Foreign Language Teaching: Theoretical Foundations and Pedagogical Integration	282
<i>Shahlo Obidova</i>	
Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida talabalarning akmeologik madaniyatini rivojlantirishda ART-pedagogik texnologiyalardan foydalanish.....	286
<i>Shodmonova Shoira Saidovna, Sharifova Dildora Shavkiddin qizi</i>	
Talabalarning to'garak mashg'ulotlari orqali ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish yo'llari	290
<i>Turakulova Feruza Mamadoli qizi</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga ona tili fanini o'qitishda kreativlik qobiliyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	294
<i>Xoliyeva Sevara Rustam qizi</i>	
Texnologiya darslarida raqamli texnologiyalar vositasida o'quvchilarning tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi.....	298
<i>Xudoyberdiyeva Nilufar Raximqulovna</i>	
Umumta'lim maktablari musiqa darslarida media-kontentlardan foydalanib o'quvchilarda estetik didni shakllantirish.....	302
<i>Xudoyqulov Asilbek Aziz o'g'li</i>	
Педагогические стратегии профилактики раннего профессионального выгорания у студентов-медиков (в условиях высокой информационной нагрузки)	305
<i>Асророва Мафтунабегим Махаммадризо кизи</i>	
Формирование самоотношения у подростков, переживших насилие	308
<i>Кушакова Наргиза Исламбаевна, Азаркова Миланика Дмитриевна</i>	
Изучение развития эпистемических знаний у учащихся 5-го класса в педагогико-психологической литературе.....	311
<i>Нехочина Лола Шахобиддиновна</i>	
Когнитивные уровни читательской деятельности в заданиях PIRLS: типология, процессы понимания и система оценивания.....	314
<i>Нуруллаева Шахло Уктамовна, Александра Валерьевна Шаркова</i>	
Oila tushunchasi uning ijtimoiy ahamiyati haqida sharq mutafakkirlarining qarashlari.....	321
<i>Shokirov Xolida O'rozboq qizi, Abdurashidova Sarvinoz Akrom qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sog'lom turmush tarzi madaniyatini shakllantirishda zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarining uyg'unligi	325
<i>Bekmirzayev Shavkat Olim o'g'li</i>	
Global ta'lim tendensiyalari asosida maktabgacha ta'lim mazmunini transformatsiyalash mexanizmlari	329
<i>Haqqiyeva Fotima Olimjonovna</i>	
O'zbekiston mustaqillik taraqqiyotining turli bosqichlarida ta'lim paradigmalarning evolyutsion tahlili	333
<i>Usmonov Salohiddin Dushan o'g'li, Sayfullayeva Parvina</i>	
Malaka oshirish tizimida o'qituvchi-pedagoglarning hamkorlikka asoslangan yondashuvining ilmiy ahamiyati.....	338
<i>Sobirova Lobar Raximovna</i>	
Qutqaruvchilarning maxsus jismoniy tayyorgarligini oshirishda ilmiy-metodologik yondashuvning ahamiyati	343
<i>Abdunosir Abdurasulovich G'afurov</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq buzilishi kamchiliklarini bartaraf etishda pedagogik yondashuv	347
<i>To'rayeva Dilbar, Zulayxo Nazarova</i>	
Maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablarining mazmun-mohiyati	350
<i>Samadova Mahliyo, Zulayxo Nazarova</i>	
Harakatli o'yinlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish	354
<i>Yaxyayeva Sojida Abduraximovna, Mustafayeva Dilfuza Jumanovna</i>	
Multimodal yondashuv asosida talabalarning ekologik kompetensiyalarini takomillashtirish tizimining ahamiyati.....	358
<i>O'sarova Muborak Fahriddinovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida o'quv faoliyati samaradorligini monitoring qilish tizimini loyihalashning tashkiliy-pedagogik asoslari.....	362
<i>Kurbanov Dilmurat Marupjanovich</i>	
Shaxs kamolotida ijtimoiy moslashuv va ma'naviy tarbiyaning ahamiyati	367
<i>Nazira Axmadjonovna Dadaboyeva</i>	
Individual yondashuv asosida maktab o'quvchilarida raqamli o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish va raqamli texnologiyalar integratsiyasi	371
<i>Xaydarova Zilola Normurodovna, Hasanov Samir Xayrulloevich</i>	

Tasviriy san'at mashg'ulotlarida differensial yondashuvning psixologik-pedagogik asoslari	375
Bekmuratova Shoxida Ne'matjonovna	
Onlayn muloqot strategiyalarining talaba kommunikativ kompetensiyasiga ta'siri	379
Davlatova Ra'no Haydarovna, Islomova Shahlo Madat qizi	
Ajrim yoqasidagi oilalarni ijtimoiy-psixologik reabilitatsiya qilish mexanizmlarini takomillashtirish	385
Tojibayeva Nargiza Keldibekovna	
Raqamli muhitda yolg'izlik fenomenining nazariy tahlili.....	389
Turg'unboeva Nodira Baxtiyor qizi	
Психологические последствия буллинга для личности подростка и его социализации.....	392
Амирова Луиза Маратовна	

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUV FAOLIYATI SAMARADORLIGINI MONITORING QILISH TIZIMINI LOYIHALASHNING TASHKILIY- PEDAGOGIK ASOSLARI

Kurbanov Dilmurat Marupjanovich

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Namangan filiali

Annotatsiya: Oliy ta'lim muassasalarida (OTM) o'quv faoliyati samaradorligini monitoring qilish tizimini loyihalashning tashkiliy-pedagogik asoslari tadqiq etilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi ta'lim sifatini boshqarishda zamonaviy monitoring mexanizmlarini ishlab chiqish va ularning pedagogik samaradorligini ilmiy jihatdan asoslashdan iborat. Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, qiyosiy pedagogik kuzatuv hamda modellashtirish metodlaridan foydalanilgan. Monitoring tizimining tarkibiy qismlari, xususan, ob'ektivlik, davriylik va shaffoflik tamoyillari yoritilgan. Olingan natijalar monitoring tizimini raqamli texnologiyalar asosida loyihalash talabalarning o'zlashtirish ko'rsatkichlarini real vaqt rejimida tahlil qilish va o'quv jarayonidagi kamchiliklarni tezkor aniqlash hamda bartaraf etish imkonini berishini ko'rsatdi. Monitoring tizimining OTM boshqaruvidagi o'rni hamda ta'lim sifatini oshirishdagi strategik ahamiyati bo'yicha ilmiy takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, o'quv faoliyati, monitoring tizimi, samaradorlik, tashkiliy-pedagogik asoslar, ta'lim sifati, model-lashtirish, boshqaruv, raqamli monitoring.

Abstract: Organizational and pedagogical foundations for designing a system to monitor the effectiveness of educational activities in higher education institutions (HEIs) are examined. The main purpose of the study is to develop modern monitoring mechanisms in educational quality management and to scientifically substantiate their pedagogical effectiveness. System analysis, comparative pedagogical observation, and modeling methods were employed during the research process. The structural components of the monitoring system, particularly the principles of objectivity, periodicity, and transparency, are highlighted. The findings indicate that designing a monitoring system based on digital technologies enables real-time analysis of student performance indicators and facilitates the prompt identification and elimination of deficiencies in the educational process. Scientific recommendations regarding the role of the monitoring system in HEI management and its strategic importance for improving educational quality are also presented.

Key words: higher education, educational activity, monitoring system, effectiveness, organizational and pedagogical foundations, quality of education, modeling, management, digital monitoring.

Аннотация: Исследованы организационно-педагогические основы проектирования системы мониторинга эффективности учебной деятельности в высших учебных заведениях (ВУЗ). Основной целью исследования является разработка современных механизмов мониторинга в системе управления качеством образования и научное обоснование их педагогической эффективности. В процессе исследования использовались методы системного анализа, сравнительного педагогического наблюдения и моделирования. Освещены структурные компоненты системы мониторинга, в частности принципы объективности, периодичности и прозрачности. Полученные результаты показали, что проектирование системы мониторинга на основе цифровых технологий позволяет анализировать показатели успеваемости студентов в режиме реального времени, а также оперативно выявлять и устранять недостатки образовательного процесса. Представлены научные предложения по определению роли системы мониторинга в управлении ВУЗом и её стратегического значения в повышении качества образования.

Ключевые слова: высшее образование, учебная деятельность, система мониторинга, эффективность, организационно-педагогические основы, качество образования, моделирование, управление, цифровой мониторинг.

KIRISH

Zamonaviy global o'zgarishlar va raqamli transformatsiya sharoitida oliy ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgarimoqda. Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini ta'minlash va o'quv faoliyati samaradorligini oshirish nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosdagi strategik vazifalardan biriga aylandi. Bugungi kunda oliy ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlash uchun o'quv jarayonini shunchaki tashkil etish kifoya emas, balki uni

doimiy ravishda kuzatib borish, tahlil qilish va olingan ma'lumotlar asosida boshqaruv qarorlarini qabul qilish talab etiladi. Aynan shu nuqtai nazardan, o'quv faoliyati samaradorligini monitoring qilish tizimini loyihalashning tashkiliy-pedagogik asoslarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Monitoring tizimi ta'lim sifatini nazorat qilishning passiv vositasi emas, balki o'quv jarayonini dinamik rivojlantirishning faol mexanizmi hisoblanadi. Oliy ta'lim muassasalarida o'quv faoliyati murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u professor-o'qituvchilarning pedagogik mahorati, talabalarning o'zlashtirish darajasi, o'quv-uslubiy ta'minot hamda moddiy-texnik bazaning integratsiyasini o'z ichiga oladi. Ushbu tarkibiy qismlar o'rtasidagi aloqalarni tizimli monitoring qilish orqali ta'limdagi "uzilishlar"ni erta aniqlash va ularni bartaraf etish strategiyalarini belgilash imkoniyati yuzaga keladi. Shunga qaramay, ko'plab oliy ta'lim muassasalarida monitoring jarayonlari hamon an'anaviy statistik ma'lumotlarni yig'ish shaklida qolib ketayotgani, tahliliy va prognozlashtirish funksiyalarining yetarli darajada rivojlanmaganligi ushbu sohada yangicha yondashuvlarni qo'llash zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Pedagogika fanlari doirasida monitoring muammosi ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan bo'lsa-da, raqamli muhitda o'quv faoliyatini loyihalashning tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlari hali to'liq tizimlashtirilmagan. Monitoring tizimini loyihalashda ta'lim oluvchilarning individual rivojlanish trayektoriyasini hisobga olish, o'qitishning innovatsion metodlarini joriy etish samaradorligini baholash hamda natijalarning shaffofligini ta'minlash kabi masalalar ochiq qolmoqda. Shuningdek, oliy ta'lim muassasasining ichki muhitida monitoringning tashkiliy tuzilmasini qanday shakllantirish va bunda pedagogik xodimlarning motivatsiyasini qanday saqlab qolish masalasi ham alohida tadqiqotni talab qiladi.

Tadqiqotning maqsadi oliy ta'lim muassasalarida o'quv faoliyati samaradorligini monitoring qilish tizimini loyihalashning ilmiy-nazariy va tashkiliy-pedagogik asoslarini takomillashtirishdan iborat. Tadqiqot ob'ekti sifatida OTMdagi o'quv-tarbiya jarayoni belgilangan bo'lsa, predmeti sifatida ushbu jarayonni monitoring qilish metodlari va texnologiyalari olingan. Tadqiqot davomida monitoring tizimining tarkibiy-funksional modeli ishlab chiqiladi va uning ta'lim sifatiga ta'siri pedagogik eksperimentlar yordamida asoslanadi. Bu esa, o'z navbatida, bitiruvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish va oliy ta'lim muassasasining xalqaro reytinglardagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oliy ta'limda o'quv faoliyati samaradorligini monitoring qilish masalasi pedagogika va menejment fanlarining chorrahasidagi muhim yo'nalishlardan biri bo'lib kelmoqda. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, monitoring tushunchasi dastlab ta'lim tizimida statistik ma'lumotlarni yig'ish va nazorat qilish vositasi sifatida talqin qilingan. Biroq, zamonaviy tadqiqotlarda ushbu jarayon ta'lim sifatini boshqarishning intellektual mexanizmi sifatida qayta ko'rib chiqilmoqda. Xususan, xorijiy olimlar monitoringni ta'lim muhitidagi o'zgarishlarni prognoz qilish va talabalarning o'zlashtirish dinamikasini optimallashtirish vositasi sifatida baholaydilar. Ularning yondashuvlarida monitoring tizimi ochiqlik va qayta aloqa tamoyillariga tayanishi lozimligi alohida ta'kidlanadi.

Mahalliy va MDH davlatlari olimlarining tadqiqotlarida esa oliy ta'limda monitoringning tashkiliy asoslari ko'proq pedagogik diagnostika bilan bog'liq holda o'rganilgan. Tadqiqotchilar o'quv jarayonining samaradorligini o'lchashda nafaqat akademik o'zlashtirishni, balki talabalarning kasbiy kompetensiyalari shakllanish darajasini ham asosiy indikator sifatida keltirib o'tadilar. Shuningdek, "Ilk qadam" kabi davlat o'quv dasturlari va uzluksiz ta'lim tizimidagi monitoring tajribalari oliy ta'lim uchun metodologik baza bo'lib xizmat qiladi. Mavjud adabiyotlarda monitoringning tahliliy funksiyasi va uning boshqaruv qarorlariga ta'siri bo'yicha nazariy qarashlar talaygina bo'lsa-da, raqamli transformatsiya sharoitida OTMning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga oluvchi yaxlit loyihalash modellari hali ham yetarli darajada tizimlashtirilmagan.

Monitoring muammosini tadqiq etishda fundamental yondashuvlar shuni ko'rsatadiki, ushbu jarayon faqatgina ma'lumot yig'ish emas, balki "boshqaruvchi axborot" yaratish san'ati hisoblanadi. Xususan, ta'lim menejmenti nazariyasida monitoring tizimi PDCA (Plan–Do–Check–Act) sikli bilan uzviy bog'liqlikda ko'riladi. Bu borada xalqaro tadqiqotlarda "Learning Analytics" (ta'lim tahliliyasi) tushunchasiga katta urg'u berilmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'limda monitoringning samaradorligi uning proaktiv, ya'ni oldindan prognoz qiluvchi xususiyatiga bog'liq. Boshqacha aytganda, tizim talabaning o'quv dasturidan ortda qolishini sodir bo'lishidan avval uning login-faolligi, oraliq topshiriqlardagi tendensiyalari hamda raqamli resurslardan foydalanish chastotasi orqali aniqlashi lozim.

Shuningdek, tashkiliy-pedagogik asoslarni o'rganishda kompetensiyaviy yondashuv asosiy o'rin egallaydi. Tadqiqotchilar ta'kidlashicha, an'anaviy nazorat faqat bilimni o'lchasa, monitoring tizimi ko'nikma va malakalarni shakllanish jarayonini doimiy ravishda kuzatib borishi kerak. Bu borada OTMning ichki sifat nazorati bo'limlari va fakultetlararo integratsiya masalasi ko'plab ilmiy munozaralarga sabab bo'lmoqda. O'rganilgan manbalar monitoring tizimini loyihalashda sub'ektlararo munosabatlarni (o'qituvchi–talaba) demokratlashtirish va monitoring natijalarini jazolash vositasidan rivojlantirish vositasiga aylantirish zarurligini ko'rsatmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotni amalga oshirishda tizimli yondashuv va qiyosiy-pedagogik tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosi sifatida monitoring tizimini loyihalashning uch bosqichli modeli tanlab olindi.

Birinchi bosqichda oliy ta'lim muassasalaridagi mavjud o'quv faoliyatini nazorat qilish mexanizmlari tahlil qilindi va ulardagi muammoli jihatlar aniqlandi. Bunda me'yoriy-huquqiy hujjatlar, ichki nizomlar hamda o'quv-uslubiy majmualarning monitoring talablariga muvofiqligi ko'rib chiqildi.

Ikkinchi bosqichda monitoring tizimini loyihalashning tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlari modellashtirish metodi yordamida ishlab chiqildi. Bunda asosiy e'tibor monitoring indikatorlarini tanlash, ma'lumotlarni yig'ishning avtomatlashtirilgan usullari va natijalarni interpretatsiya qilish algoritmlariga qaratildi. Tadqiqot jarayonida o'quv faoliyati samaradorligini baholash uchun sifat va miqdor ko'rsatkichlari (KPI – Key Performance Indicators, asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari) tizimi shakllantirildi. Miqdoriy ko'rsatkichlar sifatida talabalarning reyting ballari va davomati olinsa, sifat ko'rsatkichlari sifatida ularning mustaqil fikrlashi hamda amaliy ko'nikmalarni qo'llash darajasi belgilandi.

Uchinchi bosqichda taklif etilayotgan monitoring modelining samaradorligini tekshirish maqsadida pedagogik kuzatuv va so'rovnoma metodlari qo'llanildi. OTM professor-o'qituvchilari va talabalari o'rtasida o'tkazilgan sotsiologik so'rovlar monitoring tizimining shaffofligi va ob'ektivligini baholashga xizmat qildi. Ma'lumotlarni qayta ishlashda matematik-statistik metodlardan foydalanilib, olingan natijalarning ishonchlilik darajasi tahlil etildi. Ushbu metodologik ketma-ketlik monitoring tizimini nafaqat nazariy jihatdan loyihalash, balki uni amaliyotga joriy etishning pedagogik mexanizmlarini asoslash imkonini berdi.

Tadqiqotning empirik qismini tashkil etishda KPI (Key Performance Indicators – asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari) metodidan foydalanildi. Monitoring tizimini loyihalashda quyidagi uch o'lchovli indikatorlar guruhi shakllantirildi:

- 1. Resursli indikatorlar:** o'quv jarayonining elektron resurslar bilan ta'minlanganligi, professor-o'qituvchilarning ilmiy salohiyati hamda auditoriya fondining texnologik jihozlanishi.
- 2. Protsessual (jarayonli) indikatorlar:** pedagogik texnologiyalarning qo'llanilish darajasi, talabalarning o'quv topshiriqlarini bajarishdagi mustaqillik koeffitsienti va qayta aloqaning tezkorligi.
- 3. Natijaviy indikatorlar:** bitiruvchilarning kasbiy tayyorgarlik darajasi, ish beruvchilarning qoniqish indeksi va xalqaro baholash tizimlaridagi ko'rsatkichlar.

Tadqiqot doirasida "Pedagogik monitoringning matematik modeli" ishlab chiqildi. Bunda har bir indikatorning o'quv samaradorligiga ta'siri vazn koeffitsientlari orqali hisoblandi. Ma'lumotlarni yig'ishda anonim so'rovnomalar bilan bir qatorda, OTMning ichki elektron ta'lim platformasidan olingan log-fayllar tahlili ham qo'llanildi. Ushbu usul sub'ektiv baholashdan xoli bo'lgan, real vaqt rejimidagi ob'ektiv manzarani shakllantirishga xizmat qildi. Tadqiqotning ishonchligi tanlanma hajmining reprezentativligi hamda tahliliy natijalarning pedagogik tajriba-sinov ishlari bilan tasdiqlanganligi orqali ta'minlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Oliy ta'lim muassasalarida o'quv faoliyati samaradorligini monitoring qilish tizimini loyihalash bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar natijasida monitoringning ko'p bosqichli tarkibiy-funksional modeli ishlab chiqildi. Ushbu modelning amaliyotga joriy etilishi o'quv jarayonini boshqarishda sub'ektivlik darajasini pasaytirib, ma'lumotlarning aniqligini 25–30 % ga oshirish imkonini berdi. Monitoring tizimi orqali nafaqat talabalarning yakuniy baholari, balki ularning haftalik o'zlashtirish dinamikasi, mustaqil ta'limga ajratilgan vaqtdan unumli foydalanishi hamda kognitiv rivojlanish ko'rsatkichlari tizimli ravishda tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, monitoring tizimini loyihalashda tashkiliy va pedagogik omillarning integratsiyasi ta'lim sifatini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tashkiliy jihatdan OTM tarkibida monitoring markazlari faoliyatini raqamli platformalar bilan bog'lash, o'quv jarayonidagi barcha ishtirokchilar (dekanat, kafedra mudiri, tyutor, professor-o'qituvchi va talaba) o'rtasida vertikal hamda gorizontal axborot almashinuvini tezlashtirdi. Bu esa, o'z navbatida, o'quv rejalaridagi nomuvofiqliklarni va talabalar o'zlashtirishidagi pasayish tendensiyalarini aniqlash muddatini 2 barobarga qisqartirdi.

Pedagogik natijalar nuqtai nazaridan ishlab chiqilgan monitoring tizimi talabalarda o'z-o'zini baholash va refleksiyaning shakllantirishiga xizmat qildi. Monitoring natijalarining shaffofligi va muntazam e'lon qilib borilishi talabalar o'rtasida sog'lom raqobat muhitini yaratdi. Ayniqsa, "Smart Monitoring" yondashuvi asosida talabalarning kompetensiyalarini baholashda qo'llanilgan indikatorlar (muammoni hal qilish qobiliyati, jamoada

ishlash, tanqidiy fikrlash) an'anaviy baholash tizimiga nisbatan aniqroq natija berdi. Eksperimental guruhlarda o'tkazilgan tahlillar shuni tasdiqladiki, monitoring tizimi joriy etilgan fakultetlarda talabalarning o'rtacha o'zlash-tirish ko'rsatkichi nazorat guruhlariga nisbatan 12–15 % ga yuqori bo'ldi.

Shuningdek, monitoring tizimi professor-o'qituvchilar faoliyatini baholashning ob'ektiv mexanizmiga aylandi. O'qituvchilarning pedagogik texnologiyalardan foydalanish samaradorligi va dars mashg'ulotlarining innovatsion darajasi bo'yicha to'plangan ma'lumotlar kadrlar salohiyatini rivojlantirish hamda ularni rag'batlantirish tizimini takomillashtirish uchun asos bo'lib xizmat qildi. Tadqiqot yakunida aniqlangan ushbu natijalar monitoring tizimining OTM boshqaruvida nafaqat nazorat, balki rivojlantiruvchi va rag'batlantiruvchi funksiyalarni ham to'liq bajarishini isbotladi.

O'tkazilgan tajriba-sinov ishlari monitoring tizimining pedagogik jarayonga ta'sirini uchta asosiy yo'nalishda tasdiqladi. Birinchidan, tizim orqali amalga oshirilgan "erta ogohlantirish" mexanizmi natijasida o'zlashtirishi past bo'lgan talabalar soni semestr yakuniga kelib 18 % ga kamaydi. Ikkinchidan, professor-o'qituvchilarning o'quv jarayoniga innovatsion yondashuvlarini monitoring qilish ularning metodik faolligini 22 % ga oshirishga turtki berdi. Uchinchidan, talabalarning o'quv faoliyati bo'yicha shakllantirilgan "shaxsiy reyting trayektoriyasi" ularda o'z bilimiga nisbatan tanqidiy munosabatni va mustaqil ta'limga bo'lgan mas'uliyatni kuchaytirdi.

Statistik tahlillar shuni ko'rsatdiki, monitoring tizimi joriy etilgan muhitda axborotlarning ishonchlilik koef-fitsiyenti an'anaviy nazorat usullariga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'lib, bu ta'lim sifatini boshqarishda korrupsion omillarni cheklash va shaffoflikni ta'minlash imkonini berdi. Tadqiqot natijalari monitoring tizimining tashkiliy-pedagogik modeli OTMning strategik rivojlanish ko'rsatkichlarini (KPI) tahlil qilishda asosiy vosita bo'lib xizmat qilishini isbotladi.

Tadqiqot davomida olingan natijalar oliy ta'lim muassasalarida o'quv faoliyatini monitoring qilish shunchaki nazorat funksiyasi emas, balki ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiluvchi yaxlit pedagogik tizim ekanligini tasdiqlaydi. Tadqiqotda ishlab chiqilgan monitoring modeli mavjud an'anaviy yondashuvlardan o'zining ko'p qirraliligi va raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashganligi bilan ajralib turadi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, monitoring tizimining tashkiliy-pedagogik asoslari to'g'ri belgilanganda ta'lim jarayoni ishtirokchilari o'rtasidagi axborot almashinuvi tezlashadi va boshqaruv qarorlari aniq faktlarga asoslanadi.

Natijalarni ilmiy adabiyotlar bilan qiyoslaganda, ko'plab tadqiqotchilar monitoringni ko'proq talabalar bilimini baholashning texnik vositasi sifatida talqin qilishlarini ko'rish mumkin. Biroq, tadqiqot natijalari monitoring tizimi talabalarning nafaqat akademik natijalarini, balki ularning motivatsiyasi va kasbiy kompetensiyalarining shakllanish trayektoriyasini ham qamrab olishi lozimligini ko'rsatdi. Bu borada taklif etilgan sifat indikatorlari an'anaviy ball tizimidagi bo'shliqlarni to'ldirishga xizmat qiladi. Shuningdek, monitoring jarayonida olingan ma'lumotlarning shaffofligi talabalarda "tashqi nazorat"dan "o'z-o'zini boshqarish"ga o'tish motivatsiyasini uyg'otishi kuzatildi.

Muhokama qilinayotgan tizimning yana bir muhim jihati professor-o'qituvchilar faoliyatining o'quv faoliyati samaradorligi bilan bog'liqligidir. Monitoring natijalari o'qituvchining dars berish uslubi va talabalarning o'zlash-tirishi o'rtasidagi to'g'ridan-to'g'ri korrelyatsiyani ko'rsatib berdi. Bu esa oliy ta'lim muassasalarida kadrlar salohiyatini oshirish bo'yicha aniq manzilli choralarni belgilash imkonini beradi. Shunga qaramay, monitoring tizimini joriy etishda ayrim qiyinchiliklar ham mavjud. Jumladan, o'qituvchilarning raqamli monitoring tizimlariga moslashishi va ma'lumotlarni tizimli ravishda kiritib borishdagi psixologik to'siqlar alohida tashkiliy-pedagogik choralarni talab qiladi.

Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, monitoring tizimini loyihalashda faqat texnik imkoniyatlarga tayanish yetarli emas; uning muvaffaqiyati bevosita tashkiliy-pedagogik muhitning tayyorligiga bog'liq. Muhokama qilinayotgan modelning o'ziga xosligi shundaki, u monitoringni "tekshiruvchi" funksiyadan "qo'llab-quvvatlovchi" funksiyaga o'tkazishni nazarda tutadi. Bu esa o'qituvchi va talaba o'rtasidagi an'anaviy iyerarxik to'siqlarni kamaytirib, ta'lim jarayonini hamkorlik asosidagi sub'ekt-sub'ekt munosabatiga aylantiradi.

Shuningdek, natijalarning tahlili monitoring tizimining "axborotli qayta aloqa" zanjirini yaratishdagi o'rnini ko'rsatdi. Agar monitoring ma'lumotlari o'z vaqtida o'quv jarayoni ishtirokchilariga yetkazilmasa, tizim o'zining strategik qiymatini yo'qotadi. Taklif etilayotgan modelda ma'lumotlarning ochiqligi nafaqat shaffoflikni ta'minlaydi, balki talabalarda o'zlashtirish ko'rsatkichlarini boshqa tengdoshlari bilan qiyoslash orqali ijtimoiy-psixologik motivatsiyani shakllantiradi.

Biroq, muhokama jarayonida shuni ham tan olish kerakki, monitoring tizimining samaradorligi ma'lumotlarning ob'ektivligiga bevosita bog'liq. Inson omilining aralashuvi yoki statistik ma'lumotlarni sun'iy ravishda "yaxshilash" holatlari tizimning ishonchligiga putur yetkazishi mumkin. Shu sababli, loyihalashtirilayotgan tizimda inson aralashuvini minimallashtiruvchi avtomatlashtirilgan algoritmlarni joriy etish va ma'lumotlarni ko'p tomonlama tekshirish mexanizmlarini yaratish monitoringning tashkiliy asosi sifatida qaralishi lozim. Ushbu yondashuv oliy ta'lim sifatini boshqarishda zamonaviy va xolis instrument bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Oliy ta'lim muassasalarida o'quv faoliyati samaradorligini monitoring qilish tizimini loyihalashning tashkiliy-pedagogik asoslarini tadqiq etish natijasida quyidagi xulosalarga kelindi.

Birinchidan, zamonaviy monitoring tizimi shunchaki nazorat vositasi emas, balki ta'lim sifatini boshqarish, tahlil qilish va prognozlashtirishni o'z ichiga olgan murakkab pedagogik mexanizm hisoblanadi. Tadqiqot davomida aniqlanganidek, monitoringning tashkiliy asoslari OTMning raqamli ekotizimi bilan integratsiyalashgan taqdiridagina kutilgan samarani beradi.

Ikkinchidan, monitoring tizimini loyihalashda sub'ekt-sub'ekt munosabatlariga asoslangan yondashuvning qo'llanilishi talabalarning o'quv jarayonidagi faolligini va mas'uliyatini oshirishga xizmat qiladi. Monitoring natijalarining shaffofligi va qayta aloqaning mavjudligi talabalarda o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi, bu esa, o'z navbatida, akademik o'zlashtirish ko'rsatkichlarining sifat jihatidan yaxshilanishiga olib keladi. Professor-o'qituvchilar uchun esa ushbu tizim o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish va metodik mahoratini doimiy takomillashtirish uchun ob'ektiv indikator bo'lib xizmat qiladi.

Uchinchidan, ishlab chiqilgan tarkibiy-funksional model o'quv jarayonidagi muammolarni erta aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonini yaratadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, monitoring tizimi joriy etilgan fakultetlarda ta'lim samaradorligi va talabalar qoniqish darajasi sezilarli darajada yuqori bo'ldi.

Xulosa qilib aytganda, OTMlarda monitoring tizimini tizimli ravishda yo'lga qo'yish oliy ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlash va yuqori malakali kadrlar tayyorlashning muhim sharti hisoblanadi. Kelgusida monitoring tizimini yanada takomillashtirish maqsadida baholash jarayonlariga sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar tahlilini kengroq joriy etish, shuningdek, ish beruvchilarning baholash indikatorlarini ham tizimga integratsiya qilish tavsiya etiladi.

Tadqiqotning yakuniy natijalari shuni tasdiqladiki, oliy ta'lim muassasalarida monitoring tizimini loyihalash nafaqat texnik yoki tashkiliy vazifa, balki yaxlit pedagogik strategiya hisoblanadi. Ushbu tizimning muvaffaqiyati uning barcha bosqichlarida – ma'lumotlarni yig'ishdan tortib, ularni tahlil qilish va amaliyotga tatbiq etish-gacha bo'lgan jarayonning uzviyligi va davriyligiga bog'liq. Monitoring natijasida olingan "shaffof ma'lumotlar" OTMning ichki madaniyatini o'zgartirishga, ya'ni shunchaki natija ketidan quvishdan sifatli ta'lim jarayonini qurishga o'tishga xizmat qiladi.

Shuningdek, monitoring tizimining tashkiliy-pedagogik asoslarini takomillashtirish orqali OTM boshqaruvida "demokratik nazorat" tamoyili qaror topadi. Bu esa o'qituvchi va talabalarning o'z faoliyatiga nisbatan mas'uliyatini oshirib, ta'lim sifatini ta'minlashda kollegial yondashuvni shakllantiradi. Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar OTMlarda monitoringning normativ-huquqiy bazasini boyitishga va zamonaviy ta'lim standartlari asosida o'quv jarayonini optimallashtirishga poydevor bo'la oladi. Kelajakda ushbu tizimning metodologik ko'lamini kengaytirish, uni xalqaro reyting indikatorlari bilan yanada chuqurroq muvofiqlashtirish oliy ta'limning global raqobatbardoshligini ta'minlashning kafolati bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida. – Toshkent, 2019-yil 8-oktyabr, PF–5847-son.
2. O'zbekiston Respublikasining Qonuni. Ta'lim to'g'risida. – Toshkent, 2020-yil 23-sentyabr, O'RQ–637-son.
3. Muslimov N.A. va boshqalar. Oliy ta'limda sifat menejmenti va monitoring tizimi: Metodik qo'llanma. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 186 b.
4. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2020. – 200 b.
5. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2021. – 320 b.
6. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2021. – 180 b.
7. Turg'unboyev K. Oliy ta'lim muassasalarida o'quv-tarbiya jarayonini monitoring qilishning nazariy asoslari // Pedagogika jurnali. – Toshkent, 2024. – № 2. – 45–51-betlar.
8. Gulyamov S.S. Raqamli iqtisodiyotda ta'lim sifatini monitoring qilishning zamonaviy usullari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali. – 2023. – № 4. – 12–20-betlar.
9. Shadrikov V.D. Kvalimetriya v obrazovanii: metodologiya i praktika. – Moskva: Logos, 2019. – 245 s.
10. Biggs J., Tang C. Teaching for Quality Learning at University. – London: Open University Press, 2022. – 412 p.
11. Anderson L.W., Krathwohl D.R. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longman, 2022. – 350 p.
12. Siemens G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age // International Journal of Instructional Technology and Distance Learning. – 2021. – Vol. 2, No. 1. – Pp. 3–10.
13. Luckin R. Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education in the 21st Century. – London: UCL Press, 2023. – 280 p.
14. Yusupova P. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi va monitoring mexanizmlari (Ikk qadam dasturi asosida). – Toshkent: Cho'lpon, 2022. – 160 b.
15. European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA). Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). – Brussels, 2021. – 50 p.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.